

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Сумська філія ХНУВС
Кафедра юридичних дисциплін**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни
«Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

за темою - «Правова допомога у кримінальних справах як форма
міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної
діяльності»

Харків 2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.08.20 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 21.08.20 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 25.08.20 № 4

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін Сумської
ХНУВС (протокол від 21.08.20 № 1)

Розробники:

1. Директор Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Лукаш С. С.
2. Старший викладач кафедри юридичних дисциплін Лубенець С. А.

Рецензент:

Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент Марчук М. І.

План

1. Взаємна правова допомога як специфічна діяльність держави.
2. Типові договори про взаємну допомогу в кримінальних справах, про передачу кримінального переслідування, про передачу іноземних ув'язнених.
3. Правові основи надання Україною правової допомоги в кримінальних справах

Література

Основна:

1. Антонович М. Міжнародне право: навч. посіб.: рекомендовано МОН України / М. Антонович. – Київ: Юрінком Інтер, 2011. – 382 с.
2. Бандурка О.М. Інтерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: наук.-практ. посібник. – Харків: Основа, 2003. – 324 с.
3. Матвієнко В.М. Україна в міжнародних організаціях. Історія та сучасність: навч. посіб. / В.М. Матвієнко, А.П. Сапсай. – Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2014. – 287 с.
4. «Міжнародне право: словник-довідник / [С.М. Переп'юлкін, Т.Л. Сироїд, Л.А. Філяніна]; за заг. ред. Т.Л.Сироїд. – Х.: Юрайт. 2014. – 404 с.
5. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю з використанням можливостей Інтерполу та Європолу: наук.-метод. рек. / уклад.: Д.В. Галкін, Т.М. Малиновська, І.О. Святокум. – Харків: ХНУВС, 2016. – 38 с.
6. Некрасов В.А. Використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у боротьбі зі злочинами: навч. посіб.: рекомендовано МОН України / В.А. Некрасов, В.Б. Смелік, С.С. Житняк. – К.: КНТ: Скіф, 2008. – 164 с.

Допоміжна:

1. Бараннік Р.В. Співробітництво та допомога у кримінальних справах: співвідношення понять // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2010. – № 1. – С.224-232.
2. Басай О.В. Кримінально-процесуальні аспекти міжнародного співробітництва у галузі надання правової допомоги в кримінальних справах // Європейські перспективи. – 2011. – № 2, ч. 1. – С. 111-114.
3. Войціховський А.В. Міжнародні неурядові організації у боротьбі зі злочинністю // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. Випуск 8. – 2010. – № 934. – С. 93-97.
4. Семець О.М. Правові аспекти міжнародного співробітництва правоохоронних органів // Правничий часопис Донецького університету. – 2013. – № 2. – С. 142-148.
5. Заворотний Я. Координація діяльності правоохоронних органів держав - членів Європейського Союзу // Вісник прокуратури. – 2006. – № 11. – С.125-128.
6. Нікітенко О. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів України по забезпеченню внутрішньої безпеки держави // Право України. – 2011. – № 9. – С.286-293.
7. Обушенко О.М. Правові засади міжнародного співробітництва у кримінальній процесуальній та оперативно-розшуковій діяльності в сучасних умовах // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 11. – С. 128-136.
8. Рудой К.М. Форми взаємодії та координації правоохоронних органів України з міжнародними правоохоронними організаціями із забезпечення міжнародної безпеки // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 1. – С. 19-22.
9. Сироїд Т.Л. Система правової допомоги у міжнародному кримінальному суді // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 42-48.
10. Цюприк І.В. Використання міжнародної правової допомоги у доказуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2012. – № 3. – С. 564-570.
11. Черноус Ю.М. Актуальні питання міжнародної правової допомоги // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства й удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 20 квітня 2012 р.). – С. 231-235.

1. Взаємна правова допомога як специфічна діяльність держави

Міжнародна правова допомога є офіційною діяльністю державних органів, яка здійснюється на підставі міжнародних договорів. Випадки надання міжнародної правової допомоги без укладання договорів є рідкими та пов'язані з прийняттям рішення у конкретній справі на рівні центрального органу виконавчої влади. Договори про правову допомогу забезпечують найбільш повне здійснення національної юрисдикції й уникнення конфлікту юрисдикцій - саме з цією

метою держави їх укладають. Останнім часом з появою міжнародних судових органів міжнародні договори можуть передбачати можливість надання правової допомоги для здійснення міжнародної кримінальної юрисдикції. Міжнародна правова допомога охоплює також правову допомогу в цивільних і сімейних справах.

Міжнародні договори із правової допомоги в переважній більшості є двосторонніми. В окремих випадках, за умови наявності певних інтеграційних відносин, питання правової допомоги вирішують на підставі багатосторонніх угод. Україна, наприклад, бере участь у двох таких системах міжнародної правової допомоги - СНД і Раді Європи.

У рамках СНД це один багатосторонній договір - Конвенція про правову допомогу у правових відносинах із цивільних, сімейних та кримінальних справ 1993 р.

У рамках Ради Європи укладено низку договорів: Конвенцію про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р., Конвенцію про видачу правопорушників 1957 р.³, Конвенцію про репатріацію неповнолітніх 1970 р., Конвенцію про передачу заяв про правову допомогу 1977 р., Конвенцію про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р., Конвенцію про передачу засуджених 1983 р. тощо.

Договори про правову допомогу в основному регулюють такі питання, як екстрадиція, виконання іноземного судового рішення, виконання окремого процесуального доручення, а також питання колізійного права. Інколи це можуть бути інші питання, наприклад обмін інформацією. Перелік напрямів правової допомоги, які включено до конкретного договору, залежить від домовленості між державами: це може бути екстрадиція, причому окремої групи осіб, правова допомога лише у цивільних справах, правова допомога і в цивільних, і у кримінальних справах. Питання правової допомоги можуть бути включені до міжнародних договорів про уніфікацію кримінального законодавства. Прохання про надання правової допомоги може бути відхилено, якщо надання такої допомоги може зашкодити суверенітету чи безпеці або суперечить законодавству держави, що робить запит.

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги при провадженні слідчих та інших процесуальних дій.

Міжнародна правова допомога - проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою, здійснюється відповідно до положень КПК України.

Правову основу міжнародного співробітництва під час кримінального провадження становлять:

1) міжнародні угоди про співробітництво ратифіковані Україною (Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками від 30 листопада 1964 року і ратифікована Україною 22 вересня 1995 року; Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 року і ратифікована Україною 16 січня 2008 року);

2) інші міждержавні багатосторонні договори, ратифіковані Україною, що містять елементи правової допомоги (Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 року, ратифікована Україною 25 березня 1969 року; Міжнародна конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року і ратифікована Україною 12 вересня 2002 року);

3) двосторонні договори про правову допомогу у кримінальних справах із країнами як ближнього, так і далекого зарубіжжя (Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах від 23 вересня 1996 року; Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 10 лютого 2000 року);

4) міжвідомчі договори про правову допомогу у кримінальних справах із країнами як ближнього, так і далекого зарубіжжя (Угода між Генеральною прокуратурою України і міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року);

5) рішення Європейського суду з прав людини (справа «Новік проти України», заява № 48068/06, рішення від 18 грудня 2008 року; справа «Ахматпур проти Туреччини», заява № 12717/08, рішення від 15 червня 2010 року);

б) нормативно-правові акти, які регулюють порядок і процедуру здійснення міжнародного співробітництва у кримінальному процесі України (КПК України, КК України, закони, накази, інструкції).

Характеристика надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору Міжнародна правова допомога – проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою (п. 1 ч. 1 ст. 541 КПК України). За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Уповноважений (центральный) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги. Враховуючи відсутність договірних відносин між країнами, які могли б закріпити правовий статус відносин, права та обов'язки сторін щодо надання правової допомоги, у ч. 2 ст. 544 КПК України закріплено засаду взаємності, який передбачає, що уповноважений (центральный) орган України, направляючи до іншої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги. Уповноважений (центральный) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такої державі міжнародної правової допомоги керується положеннями КПК України. За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральный) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитованої сторони дипломатичним шляхом.

Форми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження Конструкція ст. 542 КПК України дозволяє виділити сім форм міжнародного співробітництва під час кримінального провадження:

1. вручення документів;
2. виконання окремих процесуальних дій;
3. видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;
4. тимчасова передача осіб
5. перейняття кримінального переслідування;
6. передача засуджених осіб;
7. виконання вироків.

Перелік заходів, які можуть бути здійснені в межах міжнародного співробітництва не є вичерпним, оскільки закон вказує, що окрім визначених у КПК України заходів, можуть бути вчинені й інші заходи, які вчиняються на виконання міжнародних договорів, укладених Україною.

До міжнародних правових відносин у сфері кримінального провадження певною мірою можуть залучатися і такі інститути, як дипломатичні представництва й консульські установи.

Дипломатичне представництво – постійно діючий закордонний орган зовнішніх зносин держави, який, як і його персонал, має дипломатичні привілеї та імунітети (недоторканність служб, приміщення, засобів пересування, кореспонденції тощо), а також право на спеціальний захист з боку держави перебування.

Консульська установа – розташований на території іноземної держави постійно діючий державний орган зовнішніх зносин, який виконує свої функції в межах консульського округу.

Консульські установи або дипломатичні представництва інших держав в Україні мають право одержувати на добровільній основі пояснення, речі, документи від громадян держави, яку вони представляють, а також вручати документи таким особам.

Основною вимогою, та, відповідно, ознакою проведення зазначених дій є їх добровільність (дії не можуть містити заходів примусового характеру) та відповідність національному законодавству держави, в якій діє представництво.

2. Типові договори про взаємну допомогу в кримінальних справах, про передачу кримінального переслідування, про передачу іноземних ув'язнених

Договори про правову допомогу — вид договорів міжнародних, які регулюють порядок надання установами юстиції договірних держав взаємної допомоги в галузі цивільно- та

кримінально-правових відносин, суть якої полягає у виконанні певних процес, дій, пов'язаних із застосуванням права і необхідних для здійснення правосуддя в іноз. д-ві. Метою таких договорів є забезпечення однакового регулювання відносин, що виникають між гр-нами та організаціями договірних держав, встановлення певного порядку розв'язання цив.-правових спорів згідно з правилами, зазначеними в договорі, врегулювання питань, пов'язаних з крим. переслідуванням, та визначення органів, до компетенції яких належать певні питання провадження у цив. та крим. справах. У міжнародному праві під Д. про п. д. розуміють досить широке коло міжнар. угод, предметом яких є різноманітні питання цивільно - та кримінально-правового співробітництва. Це пов'язано з тим, що форми та обсяг правової допомоги зазнають у процесі співробітництва між д-вами певних кількісних і якісних змін. Так, загальновизнаними, класич. формами взаємодопомоги у крим. справах є видача злочинців, допит осіб, одержання доказів, вручення док-тів. Віднедавна співробітництво доповнюється такими формами, як передача провадження у крим. справах, передача засуджених осіб, нагляд за умовно засудженими, обмін правовою інформацією тощо. До цієї категорії договорів належать також угоди з питань цив. процесу, визнання та виконання іноз. арбітражних рішень.

Отже, предметом Д. про п. д. є широке коло питань, пов'язаних з проблемами правоздатності та дієздатності гр-н і юрид. осіб на території іноз. д-ви, укладення та розірвання шлюбів між гр-нами різних держав, вирішення спадкових справ та розпорядження спадковим майном на території ін. д-ви, встановлення опіки та піклування щодо іноз. гр-н, регулювання правовідносин подружжя, батьків і дітей у змішаних шлюбах. До обсягу правової допомоги за цими договорами входять і питання виконання суд. доручень у цив. та крим. справах, що розглядаються за кордоном, визнання та виконання суд. рішень іноз. держав, взаємодії суд.-прокур. органів держав при здійсненні крим. переслідування, екстрадиція, видача засуджених осіб, питання співробітництва у боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, обмін правовою інформацією тощо. В 1990 ГА ООН, беручи до уваги висновки 7-го Конгресу по запобіганню злочинності, на підставі узагальнення та аналізу існуючої світ, практики ухвалила кілька типових договорів у цій сфері співробітництва, зокрема Типовий договір про екстрадицію, Типовий договір про взаємну допомогу у кримінальних справах, Типовий договір про передачу засуджених осіб. У відповідних резолюціях щодо ухвалення цих типових договорів ГА ООН запропонувала державам-членам, якщо вони ще не встановили договірних відносин з ін. д-вами в галузі прав, допомоги або якщо вони бажають переглянути існуючі договірні відносини, брати у цих випадках до уваги типові договори. Першим міжнар. договором суверенної України у цій сфері став Договір між Україною та Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цив. та крим. справах, який укладено в жовтні 1992. Дальший процес розвитку договірної бази України пов'язаний з укладенням в 1992—95 двосторонніх Д. про п. д. у цив. та крим. справах з Польщею (24.V 1993), Литвою (7.VII 1993), Молдовою (13. XII 1993), Грузією (9.I 1995), Естонією (15.I 1995), Латвією (23.V 1995), Монголією (27.VI 1995) та ін. д-вами. Починаючи з 1996 в договірній практиці України з'являються якісно нові форми угод з питань правової допомоги, до яких належать договори про взаємну правову допомогу у крим. справах з Канадою та США. Обсяг допомоги за цими договорами включає отримання показань, забезпечення док-тами, здійснення розшуку та конфіскації, вручення документів та будь-яку ін. форму допомоги, що не заборонена зак-вом запитованої сторони. Ці договори не застосовуються до випадків екстрадиції, виконання вироків у крим. справах, передачі засуджених осіб та передачі провадження у крим. справах. Протягом 1995—97 Україна стала учасницею 6 європ. конвенцій у сфері співробітництва у крим. справах, зокрема Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957, Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959, Європейської конвенції про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками 1964, Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах 1972, Європейської конвенції про передачу засуджених осіб 1983 та прийнятої ГА ООН Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990. Поряд з участю у цих європ. док-тах важливе значення має участь України в Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993, учасниками якої є держави — члени СНД. На відміну від згаданих угод у рамках Ради Європи, ця Конвенція за своєю формою не відрізняється від двосторонніх договорів кол. СРСР про правову допомогу і покликана регулювати цив., сімейні і крим.-правові відносини.

Lit.: Abbell M., Ristau B. International Judicial Assistance. Washington, 1990; McClean D. International Judicial Assistance. Oxford, 1992; Гребенюк В. М. Проблеми та перспективи розвитку договірних відносин України у сфері правового співробітництва. «Адвокат», 1996, № 2; Гребенюк В. М. Проблеми законодав. забезпечення міжнар. договорів України: проблеми теорії і практики. В кн.: Мат-ли міжнар. наук.-практ. конференції. К., 1996.

3. Правові основи надання Україною правової допомоги в кримінальних справах

Джерелами правових норм у правовідносинах щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження є насамперед Конституція України, Кримінально-процесуальний кодекс України і міжнародно-правові договори. "Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України" (ч. 1 ст. 9 Конституції України).

Порядок взаємовідносин суддів, прокурорів, слідчих з відповідними установами іноземних держав визначається багато в чому такими міжнародними договорами, як Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (ратифікована Законом України від 16 січня 1988 р.) Європейська конвенція про видачу правопорушників, Конвенція про відмовання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом; Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах, 1972 р. (Закон про приєднання - 22 вересня 1995 року (№ 339/95-ВР)); Конвенція про передачу засуджених осіб, 1983 р. (Закон про приєднання - 22 вересня 1995 року (№ 337/95-ВР)); Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, рядом інших нормативних актів, що підписані в Мінську 22 січня 1993 р. (нова ред. від 7 жовтня 2002 р.) республіками Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан та Україна, іншими міжнародними угодами.

Суб'єктами правовідносин у сфері кримінального судочинства є держави в особі своїх правоохоронних органів. Центральними органами України, компетентними вирішувати та розглядати питання виконання Конвенції є Міністерство юстиції України (щодо судових рішень) і Генеральна прокуратура України (щодо процесуальних дій під час розслідування кримінальних справ).

Питання про надання правової допомоги слідчі органи вирішують через Генеральну прокуратуру України, а суд - через Міністерство юстиції України, якщо інше не передбачено міжнародним договором чи угодою. За відсутності міжнародного договору питання надання правової допомоги вирішують відповідно Генеральна прокуратура України або Міністерство юстиції України через Міністерство закордонних справ України на основі взаємності.

У порядку надання правової допомоги слідчим органам і судам іноземних держав, а також слідчим органам і судам України відповідними органами іноземних держав, з якими Україною укладено договір про надання правової допомоги у кримінальних справах або на засадах взаємності, можуть бути проведені такі процесуальні дії:

- 1) вручення документів;
- 2) виконання окремих процесуальних дій (допит свідків, потерпілих, експертів, підозрюваних, обвинувачених, підсудних, виїмка предметів, документів, поштово-телеграфної кореспонденції та їх передача стороні, що здійснює запит про допомогу, обшук приміщень і осіб та передача вилученого тощо);
- 3) екстрадиція та тимчасова передача осіб;
- 4) перейняття кримінального переслідування;
- 5) виклик осіб до слідчих органів або суду;
- 6) надання інформації про судимість обвинуваченого;
- 7) розшук, арешт і конфіскація майна;
- 8) затримання й арешт особи;
- 9) передача засуджених осіб та виконання вироків;
- 10) виконання вироків судових установ держави-учасниці співробітництва;
- 11) визнання та виконання вироків міжнародних судових установ;
- 12) виконання інших слідчих чи процесуальних дій, передбачених КПК України та міжнародними угодами.

При виконанні доручень слідчих і судових органів іноземних держав застосовуються норми КПК України, а на прохання органу, який надіслав доручення, може застосовуватись процесуальне законодавство відповідної іноземної держави, якщо його застосування не суперечить законодавству України й не тягне звуження існуючих прав і свобод людини.

Питання про надання правової допомоги слідчі органи вирішують через Генеральну прокуратуру України, а суд - через Міністерство юстиції України, якщо інше не передбачено міжнародним договором чи угодою. За відсутності міжнародного договору питання надання правової допомоги вирішують відповідно Генеральна прокуратура України або Міністерство юстиції України через Міністерство закордонних справ України на основі взаємності.

При виконанні запиту можуть бути присутніми представники іноземної держави, якщо це передбачено міжнародними договорами України чи письмовим зобов'язанням про взаємодію на основі принципу взаємності.

В Європейській конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах (ст. 1) зазначається, що учасники конвенції зобов'язуються надавати один одному допомогу в переслідуванні і забезпеченні покарання злочинців, проте це положення не поширюється на військові злочини, які не вважаються злочинами у звичайному кримінальному праві, виконують, у передбачений їхнім законодавством спосіб будь-які судові доручення, які стосуються кримінальної справи і які надсилаються їй судовою владою запитуючої Сторони з метою забезпечення показань свідків або передачі предметів, які становлять речові докази, матеріалів судової справи або документів.

Стаття 13 Типового договору про видачу, прийнятого 14 грудня 1990 р. резолюцією 45/116 Генеральної Асамблеї ООН, під заголовком "Передача власності", вперше у світовій практиці сформулювала правило про те, що "вся виявлена в запитуваній державі власність, що була придбана в результаті правопорушення чи яка може знадобитися як доказ, передається за наявності прохання запитуючої держави, якщо видача дозволена".

Україною у правовій допомозі у сфері кримінального судочинства може бути відмовлено, а клопотання про надання допомоги не виконуються, якщо: клопотання стосується діяння, яке не є злочином за Кримінальним кодексом України; прохання про надання допомоги стосується діяння, яке, на думку запитуваної Сторони, є політичним правопорушенням, правопорушенням, пов'язаним з політичним правопорушенням, або податковим правопорушенням, або запит стосується військового злочину, який не є злочином згідно зі звичайним кримінальним правом; задоволення клопотання може зашкодити суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим суттєвим інтересам її країни; є достатні підстави вважати, що він спрямований на переслідування, засудження або покарання особи за ознаками її раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового становища, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; виконання запиту є несумісним із принципом "non bis in idem" ("немає двох покарань за один злочин"); запит стосується правопорушення, яке є предметом розслідування або судового розгляду в Україні: держава, від якої надійшло клопотання про надання правової допомоги, не забезпечує взаємності в цій сфері; клопотання не відповідає вимогам, передбаченим міжнародними договорами.

Доказова сила офіційних документів. Документи, які на території іноземних держав складені або засвідчені у відповідній формі компетентним державним органом або офіційною особою і скріплені гербовою печаткою, приймаються відповідно до умов договорів на території України без будь-якого засвідчення (легалізації).

Документи, які на території України або на території іноземних держав розглядаються як офіційні документи, користуються згідно з умовами договорів на цих територіях доказовою силою офіційних документів.

Доручення слідчих органів і судів. Держави-учасниці угоди про взаємодопомогу можуть звертатися одна до одної з дорученням про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій (допит свідків, потерпілих, експертів, підозрюваних, обвинувачених, підсудних; виїмка предметів, документів, поштово-телеграфної кореспонденції та їх передача стороні, що здійснює запит про допомогу; обшук приміщень і осіб та передача вилученого тощо), які в разі прийнятності мають бути виконані не пізніше 30 діб.

Доручення про надання правової допомоги і документи, що додаються до них, мають бути перекладені і засвідчені відповідно до правил, які регулюють діловодство.

Видані іноземною державою органам розслідування чи суду України речі, набуті шляхом вчинення злочину, а також речові докази повертаються після закінчення провадження у справі, якщо щодо цього були зроблені застереження при видачі.

Представники компетентних органів іноземної держави при проведенні слідчих дій на території України в порядку міжнародної правової допомоги за їх участю, не є самостійними учасниками процесу, повинні дотримуватись положень законодавства України і мають права й обов'язки, визначені КПК України щодо представника.

Вручення документа і допит громадянина України, що перебуває за кордоном. З клопотанням про вручення документа громадянину України, який перебуває за кордоном, або про його допит як свідка, потерпілого, обвинуваченого, судового експерта орган розслідування або суд звертаються до дипломатичного представництва або консульської установи України відповідно через Генеральну прокуратуру України або Міністерство юстиції України, а ті - через Міністерство іноземних справ України.

Допит за запитом компетентного органу іноземної держави проводиться у традиційному режимі, а також може здійснюватись у присутності слідчого судді за місцезнаходженням особи за допомогою відео- або телефонної конференції у таких випадках: 1) неможливості прибуття певних осіб до компетентного органу іноземної держави; 2) для забезпечення безпеки осіб; 3) з інших підстав, визначених слідчим суддею (судом).

Імунітет свідка, потерпілого і експерта. Свідок незалежно від громадянства, який постає перед судовими органами запитуючої Сторони за повісткою про виклик, не може ні притягуватись до відповідальності, ні утримуватись під вартою, ні підлягати ніякому іншому обмеженню його особистої свободи на території цієї Сторони за діяння або у порядку виконання обвинувальних вироків, які передували його від'їзду з території запитуваної Сторони в якості свідка.

Цей імунітет закінчується, якщо особа протягом наступних п'ятнадцяти днів від дати, з якої її присутність в якості свідка більше не була необхідною судовим органам, маючи можливість залишити територію запитуючої Сторони, залишилася на цій території або, виїхавши з неї, знову туди повернулася.

Такий же імунітет мають експерти та потерпілі, що викликані для участі у справі в іншу країну.

Викликаному свідку, судовому експерту, потерпілому відшкодовуються витрати на проїзд і проживання, а також втрачений заробіток, а судовому експерту, крім цього, сплачується винагорода за проведення експертизи. Виплата коштів, включаючи добові та відшкодування дорожніх витрат свідку або експерту, здійснюється запитуючою Стороною.

Більш надійному забезпеченню імунітету свідка та його безпеки може сприяти встановлення процесуальної форми допиту свідка із застосуванням відеозв'язку.

Розшук, арешт і конфіскація майна. За запитом запитуючої сторони виявлене майно: 1) може бути передане компетентному органу запитуючої сторони як доказ у кримінальному провадженні з дотриманням вимог статті 562 цього Кодексу або для повернення власнику; 2) може бути конфісковане, якщо це передбачено вироком чи іншим рішенням суду запитуючої сторони, які набули чинності.

Обшук або арешт власності може бути обумовлений такими умовами:

а) правопорушення, на якому ґрунтується судове доручення, має підлягати покаранню як за законодавством запитуючої Сторони, так і за законодавством запитуваної Сторони;

б) правопорушення, на якому ґрунтується судове доручення, має бути екстрадиційним в запитуваній державі;

в) виконання судового доручення має бути сумісним із законодавством запитуваної Сторони (ст. 5 Конвенції).

Видача підозрюваних, обвинувачених чи підсудних осіб (екстрадиція) державою, на території якої вони перебувають, іншій державі, на її вимогу, для притягнення їх до кримінальної відповідальності та покарання, здійснюється відповідно до КПК України та окремих міжнародних угод. Згідно з Європейською Конвенцією про видачу правопорушників видача особи здійснюється за умови вчинення нею злочину, за який за законодавством сторони, що вимагає видачі, може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком не менше як один рік. Сторони можуть відмовити у видачі своїх громадян.

До вимоги про видачу обвинуваченого додаються такі документи: копія постанови про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або копія вироку з підтвердженням того, що вирок набув чинності, завірені гербовою печаткою того органу, який ухвалив цю постанову (вирок); довідка про докази, якими підтверджується вина розшукуваної особи у вчиненні злочину, або копія постанови про притягнення цієї особи як обвинуваченого; завірений текст закону (статті Кримінального кодексу України), за яким кваліфікується злочин; повні дані

про розшукувану особу, щодо якої робиться запит про видачу; довідка про попередні судимості; довідка про розмір невідбутого покарання (у випадках, коли запит про видачу робиться щодо особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання); постанова слідчого (суду) про розшук особи; відомості про матеріальні збитки, заподіяні внаслідок злочину; дві фотокартки та дактилокарта розшукуваної особи (за наявності).

Практичне застосування цього інституту, незважаючи на позитивні зрушення на теренах Європи має певні складнощі та політичні колізії. Особливо багато казусів виникає при спробах повернути олігархів під юрисдикцію суду.

Гарантії обвинуваченого. Особа, викликана в судові органи запитуючої Сторони для того, щоб відповідати за діяння, які є предметом кримінального переслідування, порушеного проти неї, не може ні притягуватися до відповідальності, ні утримуватися під вартою, ні підлягати ніякому іншому обмеженню її особистої свободи за діяння або обвинувальні вироки, які передували її від'їзду з території запитуваної Сторони і які не зазначені у повістці про виклик до суду.

Цей імунітет закінчується, якщо притягнута до відповідальності особа протягом подальших п'ятнадцяти днів від дати, з якої її присутність більше не була необхідною судовим органам, маючи можливість залишити територію запитуючої Сторони, все ж таки залишилася на цій території або, виїхавши з неї, знову туди повернулася.

Прийняття провадження у кримінальній справі від іноземних держав. Клопотання компетентних органів іноземних держав про прийняття Україною провадження у кримінальній справі розглядаються Генеральним прокурором України або його заступником протягом двадцяти днів з моменту надходження у Генеральну прокуратуру України.

Провадження у кримінальній справі, у якій судовими органами іноземної держави не було ухвалено вироку, може бути прийняте Україною за таких умов:

- 1) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності у справі, є громадянином України і перебуває на її території;
- 2) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності у справі, є іноземцем або особою без громадянства і перебуває на території України, а її видача згідно з цим Кодексом неможлива або у видачі відмовлено;
- 3) іноземна держава надає гарантії, що у разі засудження чи виправдання в Україні особа, яка підлягає кримінальній відповідальності у справі, не буде піддаватися з боку цієї держави кримінальному переслідуванню за той же злочин.

У разі винесення рішення про прийняття провадження, Генеральний прокурор України або його заступник у порядку, передбаченому цим Кодексом, доручає справу відповідним органам України, про що повідомляє державу, яка надіслала запит.

При відмові прийняти провадження у кримінальній справі Генеральний прокурор України або його заступник повертають справу відповідним органам іноземної держави з обґрунтуванням підстав відмови.

Порядок провадження у справі, яка прийнята від іноземної держави. Провадження у справі, яка прийнята Україною від іноземної держави, починається зі стадії досудового слідства і здійснюється відповідно до КПК України.

Докази, здобуті до передачі провадження органами іноземної держави, на її території і згідно з її законодавством мають доказову силу на території України і легалізації не потребують.

Відповідні органи України у прийнятій до свого провадження від іноземної держави справі можуть здійснювати будь-які передбачені цим Кодексом процесуальні дії, необхідні для забезпечення повноти, всебічності та об'єктивності розслідування.

За наявності достатніх підстав обвинувачення у справі має бути пред'явлене згідно із Кримінальним кодексом України у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Копія рішення по справі, яке прийняте судом, направляється ним Міністру юстиції України, який і надсилає її відповідному органу іноземної держави.

У разі закриття кримінальної справи на стадії досудового слідства орган розслідування направляє копію рішення Генеральному прокурору України, який надсилає її відповідному органу іноземної держави.

Порядок і умови передачі провадження іноземним державам. Клопотання органів розслідування про передачу провадження у кримінальній справі іноземній державі розглядаються Генеральним прокурором України або його заступником, які протягом двадцяти днів з моменту надходження приймають одне з таких рішень:

- 1) передати провадження у справі компетентним органам іноземної держави;

2) відмовити у передачі і повернути справу до органу розслідування, який є ініціатором передачі.

Зміст та форма клопотань про передачу провадження у кримінальних справах мають відповідати вимогам відповідних міжнародних договорів та угод.

Провадження у кримінальній справі, у якій судами України не було винесено вироку, може бути передане іноземній державі за таких умов:

1) особа, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності у справі, є громадянином іноземної держави, перебуває на її території, а видача її Україні неможлива;

2) особа, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності у справі, хоч і не є громадянином іноземної держави, але перебуває на її території, а у видачі такої особи Україні відмовлено;

3) діяння, за які особа підлягає притягненню до кримінальної відповідальності у справі, передбачені як злочин кримінальним законодавством іноземної держави, до якої передається провадження.

Орган, що веде розслідування у справі, готує обґрунтоване клопотання про передачу кримінального переслідування і через свій центральний орган, а в разі знаходження кримінальної справи у провадженні органів прокуратури - через прокуратуру області (прирівняну до неї прокуратуру) надсилає його до Генеральної прокуратури України.

Генеральна прокуратура України після перевірки достатності доказів, що свідчать про наявність у діях підозрюваних (обвинувачених) складу злочину, та виконання у повному обсязі всіх слідчих дій, проведення яких можливе на території України, направляє клопотання до Міністерства юстиції України.

Міністерство юстиції України після вивчення та перевірки матеріалів, за наявності підстав і відсутності перешкод, передбачених Конвенцією, готує і в якомога стисліші терміни надсилає відповідному органу іноземної держави клопотання щодо передачі кримінального переслідування особи за злочин, скоєний на території України.

Клопотання щодо передачі кримінального переслідування особи за злочин, скоєний на території іноземної держави, що надійшло до Міністерства юстиції України від відповідного органу іноземної держави, розглядається Міністерством юстиції України.

За відсутності обставин, які згідно з чинним законодавством України і положеннями міжнародних договорів перешкоджають виконанню залиту, матеріали кримінальної справи для розслідування надсилаються до Генеральної прокуратури України, яка скеровує їх через центральний орган компетентної установи за підслідністю до відповідного слідчого підрозділу за місцем проживання або затримання особи. Підслідність визначається згідно з положеннями чинного кримінально-процесуального законодавства.

Якщо компетентні органи іноземної держави приймають кримінальну справу до свого провадження, відповідні органи України після цього не можуть здійснювати будь-які процесуальні дії щодо особи, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності у справі інакше, ніж на підставі запиту про надання правової допомоги з боку держави, до якої передано провадження.

Створення і діяльність спільних слідчих груп може здійснюватись для проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав.

Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів.

Створення спільних слідчих груп та їх діяльність відбувається з дотриманням принципу суверенітету держави, здійснюється з розмежуванням їх юрисдикції - члени слідчих груп виконують відповідно до узгодженого плану процесуальні дії кожен виключно на території своєї країни і згідно із законодавством своєї держави.

Тимчасова передача особи здійснюється лише за наявності письмової згоди такої особи. Відповідно до ст. 11 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах особа, яка утримується під вартою і особиста присутність якої як свідка або для ставки віч-на-віч запитується запитуючою Стороною, тимчасово перепроводжується на територію, де має відбутися допит, за умови її повернення у строки.

Договір між Україною і Китайською Народною Республікою "Про екстрадицію" ратифікований Законом України № 1184-XIV від 21 жовтня 1999 року. Відповідно до укладеного договору Україна і Китайська Народна Республіка домовилися видавати осіб, що перебувають на їхніх територіях, для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Договір між Україною і Сполученими Штатами Америки "Про взаємну правову допомогу по кримінальних справах" ратифікований Законом України 10 лютого 2000 року. Відповідно до цього договору Україна і США надають взаємну допомогу в розкритті, розслідуванні і попередженні злочинів, а також у судовому розгляді кримінальних справ. Така допомога охоплює:

- екстрадицію, тобто передачу осіб, що перебувають під вартою, для давання показань або для віддання до суду;
- установлення місця перебування та ідентифікацію осіб чи предметів;
- виконання доручень про допит;
- забезпечення документами, протоколами та іншими предметами, передача необхідних для правосуддя речових доказів і документів;
- здійснення пошуку і вилучення речових доказів, предметів і документів, виконання заходів, пов'язаних з арештом і конфіскацією майна, реституцією і стягненням штрафів;
- надання будь-якої іншої форми допомоги, що не заборонена законодавством запитуваної Держави.

Допомога надається незалежно від того, чи є дія, що стала предметом розслідування або судового розгляду, злочином відповідно до законодавства запитуваної Держави.

Суб'єктом запитів з боку України є Міністерство юстиції і Генеральна прокуратура, а центральним органом Сполучених Штатів Америки в питаннях взаємодії є Міністерство юстиції.

Відповідно до ст. 3 цього Договору передбачаються обмеження в наданні допомоги.

Держава може відмовити в наданні допомоги, якщо:

- запит стосується політичного або військового злочину, що не є злочином відповідно до звичайного кримінального права;
- виконання запиту завдасть шкоди безпеці або важливим інтересам запитуваної Держави;
- запит не відповідає вимогам Договору.

У запиті вказуються: назва органу розслідування або судового розгляду; обставини справи і відповідні положення закону щодо кожного злочину; мета, для якої докази, інформація або інша допомога запитується; наявна інформація про осіб, від яких слід одержати докази і про їх місцеперебування; викладення основних ознак об'єктів обшуку і предметів, які необхідно вилучити; будь-яка інша інформація, що має сприяти виконанню запиту.

Держава може надавати копії будь-яких документів або інформацію в будь-якій формі, що знаходяться в розпорядженні державних органів, за винятком конфіденційної інформації, у тому самому обсязі і на таких самих умовах, на котрих ці копії могли б видаватися її власним правоохоронним або судовим органам.

Згідно із законодавством США, як правило, запити про правову допомогу мають спрямовуватись в Державний департамент США, звідкіль вони надходять у Відділ міжнародних зв'язків Міністерства юстиції США, а звідси передаються у федеральну аторнейську службу того регіону (судового округу), де приблизно може знаходитися розшукуване чи підлягаюче конфіскації майно. Аторней дають доручення органам розслідування щодо збирання необхідних доказів і проведення розшуку.

Правоохоронні органи України можуть звертатися через Генеральну прокуратуру України до Міністерства юстиції США, у зв'язку з чим, клопотання про правову допомогу мають спрямовуватися за адресою: Office of International Affairs Criminal Division, U.S. Department of Justice, Bold Building, Suite 5100, 1400 New York Avenue, N. W. Washington. DC. 20005.

У кожному судовому окрузі існує окружний суд, що є судом першої інстанції у федеральній судовій системі й уповноважений розглядати по представленнях матеріали, що представляються, по запитах про надання міжнародної правової допомоги і визначати порядок їхнього виконання.

При виявленні коштів і майна, що можуть бути конфісковані, цілість таких забезпечується шляхом так званої довиркової конфіскації. Для її здійснення аторней надає до федерального окружного суду докази необхідності таких дій. На підставі цього суддя ухвалює розпорядження суду про довиркову конфіскацію. Застосування цієї міри допускається відповідно до норм Розділу 18 Зводу законів США § 1961-1968: при розслідуванні злочинів, передбачених Законом про боротьбу з організованою злочинністю і корупцією, а також - у зв'язку зі злочинами, пов'язаними з незаконним обігом наркотиків, діянь, відповідальність за які передбачена Законом

про контроль за відмиванням грошей (Розділ 18 Зводу законів США § § 1956-1957). В інших випадках довірокова конфіскація неприпустима чи може бути здійснена лише за наявності судових прецедентів. На підставі розпоряджень суду про довірокову конфіскацію кошти розміщуються в банках на рахунках, по яких заборонено здійснювати які-небудь операції.

Відповідно до положень Розділу 18 Зводу законів США § § 981-982 і правил 7,31 Федеральних правил кримінального процесу в окружних судах США після довірокової конфіскації має бути здійснена процедура судового розгляду справи про цивільну чи кримінальну конфіскацію.

Для здійснення цивільної конфіскації коштів і майна, отриманих при здійсненні злочину за кордоном, у судовому порядку підлягає розгляду позов про конфіскацію, що заявляється від імені іноземної держави федеральним аторнесем. Позовна заява розглядається в порядку цивільного судочинства. Підставою для подання позову є запит (клопотання) суду чи компетентних органів іноземної держави, що набув чинності вирок чи постанова іноземного суду про конфіскацію. Інтереси іноземної держави при цьому умовно захищає представник федеральної аторнейської служби.

Суд приймає рішення про задоволення позову про конфіскацію чи про відмову в його задоволенні.

Відповідно до національного законодавства США практикують розділ конфіскованої власності з країнами, співробітництво з якими допомогло здійснити конфіскацію.

У законодавстві є норми, що дозволяють (дозволяють, а не вимагають) переводити конфісковану власність іноземним державам. Наприклад, розділ 19 Зводу законів США дозволяє Секретарю з фінансів переводити конфісковану власність іноземним державам, що сприяли у справах про злочини, розслідування яких належить до компетенції Митної служби США. Розділ 21 Зводу законів США § 881 (e) (1) (E) дозволяє Генеральному аторнею переводити конфісковану власність країні, що брала участь у накладенні арешту чи конфіскації цієї власності при розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків.

Умови і процедура міжнародного розділу конфіскованої власності вимагають: прямої чи непрямої участі компетентних органів іноземної держави в накладенні арешту чи конфіскації власності; дозволу Генерального аторнея чи Секретаря з фінансів на передачу усієї чи частини власності, конфіскованої завдяки сприянню якої-небудь країни, у цю країну; наявності відповідного положення в міжнародному договорі. Остаточне вирішення про розділ і його пропорції, схвалене Генеральним аторнесем чи Секретарем з фінансів, підлягає затвердженню Державним секретарем США. США виступають проти міжнародних угод, у яких заздалегідь встановлюється визначений відсоток розділу конфіскованого.

Як правило, при розділі враховується, наскільки істотною була іноземна правова допомога. В американській практиці право на одержання більшої частки належить країні, допомога якої виявилася вирішальною для успішного завершення розгляду питання про конфіскацію.

Справедливо і законно, а отже доцільно було б установити правило реституції, згідно з яким все викрадене беззастережно повертається власникам.

Вважається, що як в КПК України, так і в ратифікованих Україною міжнародних актах слід закріпити правило: "При здійсненні міжнародного співробітництва у сфері правосуддя на основі принципу віндикації і взаємності має бути вжито заходів для забезпечення непорушності права власності та повного відшкодування завданої злочином шкоди. Все викрадене чи незаконно вилучене майно має бути беззастережно повернуто його власникам".

Одним із найважливіших документів, який регламентує на міжнародно-правовому рівні питання розшуку, арешту і забезпечення конфіскації майна, отриманого злочинним шляхом, є розроблена Радою Європи Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності. Відповідно до цієї Конвенції для здійснення конфіскації мають виконуватися дії, необхідні для виявлення і розшуку майна, а також для запобігання операціям з таким майном (ст. 3 і 4). До загальних принципів міжнародного співробітництва Конвенція зараховує: неприпустимість невмотивованої відмови у правовій допомозі, обов'язковість уживання заходів щодо забезпечення конфіскації (ст. 11-17); неприпустимість посилання на банківську таємницю як підставу для відмови в наданні правової допомоги (ст. 4,18).

Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах країн СНД, яка підписана в Мінську 22 січня 1993 р. (нова ред. від 7 жовтня 2002 р.) республіками Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан та Україна) містить такі основні положення.

Громадяни кожної з договірних сторін та інші особи, які проживають на їх територіях, мають право вільно і безперешкодно звертатися до судів, прокуратури й інших установ інших договірних сторін, виступати в них, подавати клопотання, заявляти позови і здійснювати інші процесуальні дії на тих самих умовах, що встановлені для їх власних громадян.

Учасники Конвенції мають надавати правову допомогу шляхом виконання процесуальних та інших дій, передбачених законодавством сторони, яка звертається за допомогою, зокрема щодо складання і пересилання документів, пересилання і видачі речових доказів, проведення обшуків, виїмок, експертиз, допитів обвинувачених, свідків, експертів, порушення кримінального переслідування, розшуку і видачі осіб, які вчинили злочини.

При виконанні доручення про надання правової допомоги установа, якій направлено запит, застосовує законодавство своєї країни. На прохання установи, яка направила запит, установа, яка виконує запит, може застосовувати й процесуальні норми сторони, яка направила запит, якщо тільки вони не суперечать законодавству сторони, якій направлено запит.

Свідок, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники, а також експерт, які за викликом, направленим через устанovu сторони, якій зроблено запит, з'являться в установу юстиції сторони, яка зробила запит, не можуть бути, незалежно від свого громадянства, притягнуті на її території до кримінальної чи адміністративної відповідальності, взяті під варту і піддані покаранню за діяння, вчинені до перетину її державного кордону. Такі особи не можуть бути також піддані покаранню у зв'язку з їх свідченнями або експертними висновками у кримінальній справі, за якою провадиться розгляд. Проте зазначені особи втрачають цю гарантію, якщо вони не залишать територію сторони, яка їх викликала, за можливості це зробити, до закінчення 15 діб з того дня, коли установа юстиції, яка провадила їх допит, сповістила їм, що в їхній подальшій присутності немає потреби. У цей строк не зараховується час, протягом якого ці особи не зі своєї вини не могли залишити територію сторони, яка їх викликала.

Видача особи не провадиться у разі, якщо:

- а) особа є громадянином сторони, від якої вимагається видача;
- б) на момент одержання вимоги кримінальне переслідування згідно із законодавством сторони, від якої вимагається видача, не може бути порушено або вирок не може бути звернений до виконання внаслідок закінчення строку давності або на іншій законній підставі;
- в) щодо особи, яку вимагають видати, на території сторони, від якої вимагається видача, за той же злочин було ухвалено вирок або постанову про закриття провадження у справі, що набули чинності;
- г) злочин згідно із законодавством тієї чи іншої сторони переслідується у порядку приватного обвинувачення (за заявою потерпілого).

У видачі може бути відмовлено, якщо злочин, у зв'язку з яким вона вимагається, вчинено на території сторони, яка отримала запит про видачу.

Щодо кримінального переслідування виданої особи передбачається таке обмеження: без згоди сторони, яка видала особу, останню не можна притягти до кримінальної відповідальності або піддати покаранню за вчинений до її видачі злочин, за який її не було видано.

Сторона, до якої звернуто запит про видачу особи, повідомляє сторони, яка направила запит, про місце і час видачі. У разі якщо сторона, яка направила запит, не прийме особу, яка підлягає видачі, протягом 15 днів після узгодженої дати передачі, ця особа має бути звільнена з-під варті.

Сторони повідомляють одна одну про результати провадження у кримінальній справі проти виданої особи. На вимогу сторони, яка видала особу, їй надсилається і копія остаточного рішення.

Транзитні перевезення виданих осіб здійснюються з додержанням таких умов.

Сторона-учасниця договору за клопотанням другої сторони дозволяє транзитне перевезення своєю територією осіб, виданих другій стороні третьою державою.

Клопотання про дозвіл на таке перевезення розглядається у тому ж порядку, що й вимог про видачу. Сторона, до якої звертаються, дозволяє перевезення у такий спосіб, який вона вважає найбільш доцільним. Витрати, пов'язані з видачею, несе та сторона, на території якої вони виникли, а витрати, пов'язані з транзитним перевезенням, - сторона, яка звернулася з клопотанням про таке перевезення.

Кримінальне переслідування здійснюється у такому порядку. Кожна сторона договірних відносин зобов'язана за дорученням іншої сторони здійснювати відповідно до свого законодавства кримінальне переслідування проти власних громадян, підозрюваних у тому, що вони вчинили злочин на території сторони, яка направила запит про видачу.

Якщо злочин, з приводу якого порушено кримінальну справу, тягне за собою цивільно-правові вимоги з боку осіб, які зазнали збитку від цього злочину, такі вимоги, за наявності клопотань про відшкодування шкоди, розглядаються у даній справі.

У дорученні про здійснення кримінального переслідування мають бути зазначені:

- а) найменування установи, яка направляє запит;
- б) опис діяння, у зв'язку з яким направлено доручення про здійснення переслідування;
- в) якомога точніші час і місце вчинення діяння;

г) текст статті закону сторони, яка звертається із запитом, на підставі якого діяння визнається злочином, а також текст інших законодавчих норм, що мають істотне значення для провадження у справі;

г) прізвище та ім'я підозрюваної особи, її громадянство, а також інші відомості про її особистість;

д) заяви потерпілих у кримінальних справах, порушуваних за заявою потерпілого, і заяви про відшкодування шкоди;

е) розмір шкоди, заподіяної злочином.

До доручення додаються матеріали кримінального переслідування, які є у розпорядженні сторони, що зробила запит, а також докази.

У разі направлення стороною, яка робить запит, порушеної кримінальної справи розслідування у цій справі продовжує сторона, якій зроблено запит, згідно зі своїм законодавством. Кожний із документів, що є у справі, має бути засвідчений гербовою печаткою компетентної установи юстиції сторони, яка робить запит.

Якщо одній зі сторін направлено доручення про здійснення кримінального переслідування після набуття чинності вироком або прийняття установою сторони, яка отримала запит, іншого остаточного рішення, кримінальна справа не може бути порушена установою сторони, яка направляє запит, а порушена нею справа підлягає закриттю.

У разі, коли одна особа або група осіб обвинувачуються у вчиненні кількох злочинів, справи по яких підсудні судам двох чи більше сторін, розглядати їх має суд тієї сторони, на території якої закінчено досудове розслідування. У такому разі справа розглядається за правилами судочинства цієї сторони.

У разі виникнення необхідності передачі предметів сторони зобов'язані передавати одна одній:

- а) предмети, які були використані при вчиненні злочину, що тягне за собою видачу особи, у тому числі знаряддя злочину, предмети, які були придбані в результаті злочину або як винагорода за нього, або ж предмети, які злочинець отримав взамін предметів, придбаних таким чином;
- б) предмети, які можуть мати значення доказів у кримінальній справі; ці предмети передаються і в тому разі, коли видача злочинця не може бути здійснена через його смерть, втечу або в силу інших обставин.

Кожна зі сторін повинна щорічно повідомляти іншим сторонам відомості про обвинувальні вироки, що набули чинності, винесені її судами щодо громадян відповідної сторони, водночас пересилаючи відбитки пальців засуджених.

Кожна зі сторін має надавати іншим сторонам безплатно на їх прохання відомості про судимості осіб, засуджених раніше її судами, якщо ці особи притягуються до кримінальної відповідальності на території сторони, яка робить запит.

Зносини з питань видачі, кримінального переслідування а також виконання слідчих доручень, які зачіпають права громадян і вимагають санкції прокурора, здійснюються Генеральними прокурорами (прокурорами) сторін.

Вирок суду іноземної держави може бути визнаний і виконаний на території України у випадках і в обсязі, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Встановивши відповідність запиту про визнання і виконання вироку суду іноземної держави умовам, передбаченим міжнародним договором України, Міністерство юстиції України направляє до суду клопотання про визнання і виконання вироку суду іноземної держави і передає наявні матеріали.

Встановивши відповідність залиту про визнання і виконання вироку суду іноземної держави умовам, передбаченим міжнародним договором України, Міністерство юстиції України направляє до суду клопотання про визнання і виконання вироку суду іноземної держави і передає наявні матеріали.

Міжнародний кримінальний суд є постійно діючим органом, заснованим на засадах Римського статуту 1998 року та чинного з липня 2002 року, в компетенцію якого входить переслідування осіб за найбільш серйозні злочини, які викликають стурбованість міжнародної спільноти - геноцид, воєнні злочини і злочини проти людяності, злочин геноциду та злочин агресії.

Згідно зі ст. 105 Римського статуту вирок про призначення тюремного ув'язнення є обов'язковим для держав-учасниць, які ні в якому разі не можуть змінити його.

Україна відіграла важливу роль у підтримці створення Міжнародного кримінального суду, підписавши Римський статут 20 січня 2000 року. Україна підписала Римський статут, але ще не ратифікувала його.

Наприкінці 2000 року Римський статут пройшов перше читання у Верховній Раді, проте Конституційний Суд України у рішенні від 1 липня 2001 року (справа № 1-35/2001 № 3-в/2001) визнав, що для ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду потрібні зміни до Конституції України. Конституційний Суд України постановив: визнати Римський статут Міжнародного кримінального суду (№ 995 588), підписаний від імені України 20 січня 2000 року, який вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість, таким, що не відповідає Конституції України, в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими "Міжнародний кримінальний суд ... доповнює національні органи кримінальної юстиції".

Відповідно до ст. 124 Конституції України "правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України". А згідно зі ст. 125 Конституції України створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

За відсутності міжнародного договору питання про надання правової допомоги вирішують відповідно Генеральна прокуратура

України або Міністерство юстиції України через Міністерство закордонних справ України на основі взаємності. Проблеми надання та отримання міжнародної правової допомоги, без наявності укладеного між державами договору щодо співробітництва у сфері правосуддя, особливо актуальні для України в аспектах протидії вивозу нажитих злочинним шляхом валютних цінностей в офшорні зони. Риторично зазначимо, - можливо, краще самій Україні, обираючи та реалізуючи статус нейтралітету, стати самій країною, що вийшла з угод про співробітництво в банківській сфері та питаннях відмивання грошей, або ж більш активно зміцнювати на державному рівні реалізацію принципу взаємності у взаємовідносинах з іншими державами у сфері кримінального судочинства.

Аналіз проблем міжнародного співробітництва у сфері правосуддя спонукає до висновку про необхідність розробки та прийняття в рамках ООН Єдиної конвенції про взаємодію держав у сфері правосуддя. Ініціатором затвердження такого важливого документу мала б стати, і на сьогодні може стати, саме Україна.

В Інструкції про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства, затвердженій Наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Верховного Суду України, Державної податкової адміністрації України, Державного департаменту України з питань виконання покарань № 34/5 /22/103/512/326/73 від 29 червня 1999 р. та іншими чинними нормативними актами, встановлюється такий механізм виконання Європейської конвенції про видачу правопорушників.

При отриманні повідомлення про місцеперебування в іноземній державі особи, яка підлягає видачі правоохоронним органам України, орган, що проводить розслідування у справі, згідно з вимогами статті 12 Конвенції готує обґрунтований запит і невідкладно, але не пізніше 10 днів з моменту отримання повідомлення через свій центральний орган, а в разі знаходження кримінальної справи у провадженні органів прокуратури - через прокуратуру області (прив'язану до неї прокуратуру) надсилає запит до Генеральної прокуратури України.

Генеральна прокуратура України після вивчення та перевірки матеріалів, за умови наявності передбачених законом підстав для звернення, скеровує запит до Міністерства юстиції України.

У разі знаходження кримінальної справи щодо розшукуваної особи в провадженні суду або за потреби приведення до виконання вироку суду щодо такої особи запит про видачу надсилається до Міністерства юстиції України через відповідне управління юстиції.

Міністерство юстиції України після вивчення та перевірки матеріалів у разі належного їх оформлення, наявності підстав і відсутності перешкод, передбачених Конвенцією, готує і в якомога коротший термін надсилає відповідному органу іноземної держави запит про видачу особи в Україну для притягнення до кримінальної відповідальності або для приведення до виконання вироку суду.

З клопотанням про вручення документа громадянину України, який перебуває за кордоном, або про його допит як свідка, потерпілого, обвинуваченого, судового експерта орган розслідування або суд звертаються до дипломатичного представництва або консульської установи України відповідно через Генеральну прокуратуру України або Міністерство юстиції України, а ті - через Міністерство іноземних справ України.

Україною у правовій допомозі у сфері кримінального судочинства може бути відмовлено, а клопотання про надання допомоги не виконується, якщо: клопотання стосується діяння, яке не є злочином за Кримінальним кодексом України; прохання про надання допомоги стосується діяння, яке, на думку запитованої Сторони, є політичним правопорушенням, правопорушенням, пов'язаним з політичним правопорушенням, або податковим правопорушенням, або запит стосується військового злочину, який не є злочином згідно зі звичайним кримінальним правом; задоволення клопотання може зашкодити суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим суттєвим інтересам її країни; є достатні підстави вважати, що він спрямований на переслідування, засудження або покарання особи за ознаками її раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового становища, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; виконання запиту є несумісним з принципом "non bis in idem" ("немає двох покарань за один злочин"); запит стосується правопорушення, яке є предметом розслідування або судового розгляду в Україні, держава, від якої надійшло клопотання про надання правової допомоги, не забезпечує взаємності в цій сфері; клопотання не відповідає вимогам, передбаченим міжнародними договорами.

Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду.